

Тетяна Форманюк

РЕЛІГІЙНІ СВЯТА УКРАЇНЦІВ НА ПОШТОВИХ КАРТКАХ ТА МАРКАХ У КОЛЕКЦІЇ НМІУ

Свято завжди має оптимістичний характер. Його змістовна сторона відрізняється духовною спрямованістю. У ньому відчутна багатобачна спадкоємність духовних цінностей. З розвитком цивілізації свята ставали справою офіційною, а з утвердженням державності – засобом управління людським співтовариством [1, 12].

Святкові мотиви знайшли відображення у образотворчому мистецтві. Розглянемо поштові картки та марки колекції НМІУ фондів груп «Філокартія» та «Філателія». За однією з версій, перша вітальна поштова картка з'явилася в Англії у 1794 р.: художник Добсон намалював родину біля різдвяної ялинки і надіслав це привітання своєму приятелю. І вже з 1840 р. в Англії малими тиражами друкували новорічні картки, а з середини ХХ ст. – святкові поштові марки [7].

Рис. 1. Картка поштова вітальна з зображенням репродукції картини Л. Джорджоне «Поклоніння пастухів». Канада, Вінніпег, 1966 р. (ФК–1518).

В Україні перші поштівки з'явилися у 1897 р. Вони були великодні. Згодом чимало видавництв випускали художні картки з різними сюжетами до Великодня, Різдва Христового, Дня Янгола та Нового року [8].

Українські художники і дизайнери другої пол. ХХ – поч. ХХІ ст. створили низку різдвяних ілюстрацій: від народження маленького Ісуса до традиційного народного вертепу з зіркою і колядниками. Ці зображення можна поділити на три типи.

Один з них – біблійний сюжет зі Святим Сімейством (інв. № ФК–1518, ФК–1349, ФК–1351, ФК–1350, ФК–1348, ФК–1097). Зазвичай художники на тлі печери зображали Марію та Йосифа, які схилилися біля новонародженого маляти – Ісуса, над ними витали ангели, світила Віфлемська зірка, до Сімейства з дарунками радісно поспішали пастухи (рис. 1).

Особливої уваги варті поштові картки, в 1945–1951 рр. створені львівським художником М. Михайловичем, який жив і працював у таборах для переміщених осіб на території Західної

Німеччини (ФК–1539, ФК–1525) [3, 414]. Вони – монохромні, створені у стилі ліногравюри і виділяються патріотичним підходом до зображення. Марія та Йосиф зображені як прості українські селяни. Мудреці, які йдуть вклонитися маленькому Ісусу, представлені образами Володимира Великого, Ярослава Мудрого та Богдана Хмельницького. А три янголи вгорі – це хлопці у військовому одязі повстанської армії з нашивкою «тризуб», які сурмлять у сурми і тримають корону (рис. 2).

Рис. 1. Картка поштова вітальна з зображенням репродукції картини Л. Джорджоне «Поклоніння пастухів». Канада, Вінніпег, 1966 р. (ФК–1518).

До другого типу належать зображення різдвяних народних ігрищ або дій, що відбувалися після богослужіння: традиційних різдвяних обходів (ФК–821, ФК–927, ФК–1079, ФК–1078, ФК–1347) [5, 18]. Ряджені ходили по домівках, співаючи господарям колядки, за що отримували частування чи гроші [4, 354]. В Козу переодягали молодого веселого хлопця. За повір'ям, Коза символізувала родючість, оберігала від злих сил. Весела компанія бешкетувала, грала і співала колядок (рис. 3).

Рис. 3. Картка поштова «Колядники». Україна, 1991 р. (ФК–1079).

Третій тип – зображення засніженого зимового пейзажу, який передає святковий настрій (ФК–1100, ФК–1336, ФК–1182).

Жваво проходили веселі святки від Різдва Христового до Водохреща [2, 102], до дня якого Укрпошта випустила конверт зі штемпелем спецпогашення (рис. 4).

Інша група поштівок присвячена найбільш шанованому у народі святу – Великодню або Воскресінню Христовому [4, 433]. На вітальній поштовій продукції художники часто зображали одні із символів Святого Воскресіння: святкову паску, оточену крашанками чи писанками, запалену свічку, гілочки зеленої верби або весняний букет (ФК–1564, ФК–1518, ФК–1274, ФК–1354, ФК–1355, ФК–1357, ФК–1044, ФК–1048, ФК–303, ФК–13, ФК–11, ФК–10, ФК–9, ФІЛ–1273, ФІЛ–684) (рис. 5, 6, 7), а також – кроликів, зайців, курчат, курочок та півників, овець; людей, які освячують паски або б'ють у дзвони (ФК–1565). На поштівці ФК–1016 початку ХХ ст. зображена кумедна сцена: півник з букетиком весняних незабудок прийшов до будиночка курочки (рис. 8). На поштових вітальних картках ФК–1525 та ФК–1565 згадуваний М. Михайлович (рис. 9) в 1951 р. у патріотичному і оптимістичному дусі написав: «Христос Воскрес! Воскресне Україна!» [3, 414].

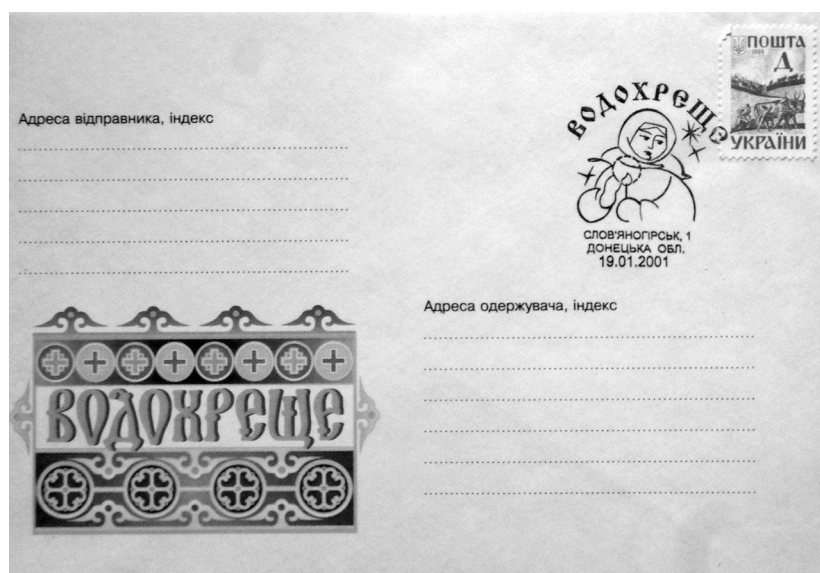

Рис. 4. Конверт поштовий «Водохреще». Худ. С. Ніколюк. Україна, 2001 р. (ФІЛ–1256).

Рис. 5. Картка поштова «З Великоднем!». Україна, Київ, 1991 р. (ФК–2).

Рис. 6. Картка поштова «Великдень».
Україна, Київ, 2001 р. (ФК-12).

Рис. 7. Марка поштова «3 Великоднем!».
Худ. В. Дворник. Австрія, 1993 р. (ФІЛ-684).

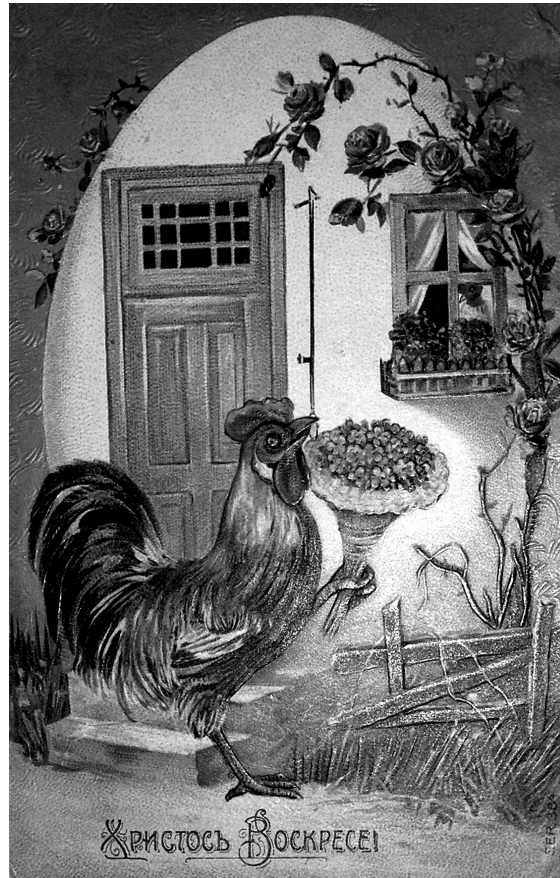

Рис. 8. Картка поштова великодня. Західна Європа, поч. XX ст. (ФК-1016).

Рис. 9. Картка поштова «Христос Воскрес! Воскресне Україна!». Худ. М. Михайлевич. Німеччина, 1945–1951 рр. (ФК–1565).

У колекції НМІУ також представлений маркований конверт, випущений Укрпоштою до свята Трійці – літнього свята, яке ще називали Зеленою неділею [2, 347, 348]. Конверт прикрашений рослинним орнаментом. На марці зображено три янгола, прикрашених вінком з квітів; це ж зображення графічно повторює штемпель спецпогашення (рис. 10).

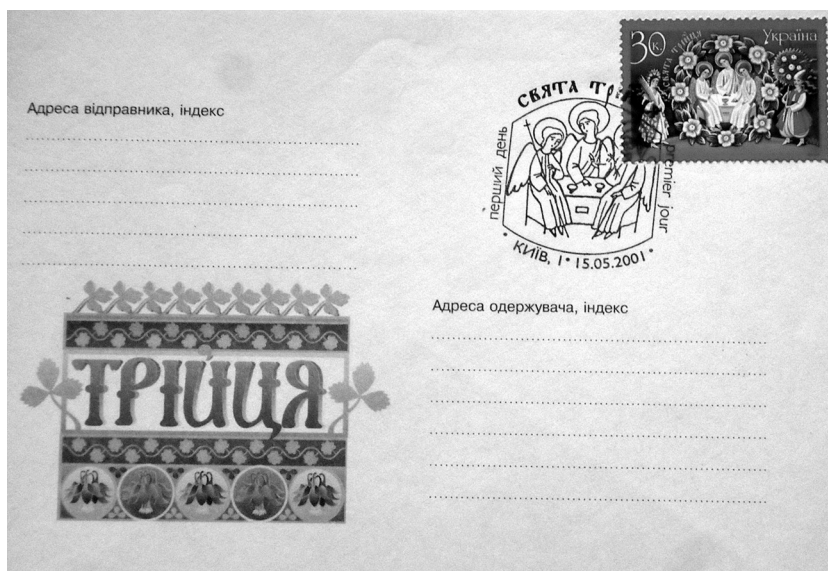

Рис. 10. Конверт поштовий «Трійця». Худ. С. Ніколюк. Україна, 2001 р. (ФІЛ–1267).

Одна з марок з колекції НМІУ присвячена іншому популярному християнському святу – Маковію (рис. 11) [6, 18]. 14 серпня на свято Маковія (інші назви – Медовий Спас, Перший Спас) в церквах святять мак, квіти, мед та шанують пам'ять мучеників Маковеїв [5; 41].

Іншу марку (ФІЛ–1882) Укрпошта випустила до свята, яке має назву Другий (або Яблучний) Спас, яке в Україні відмічають 19 серпня: на тлі церкви зображені яблука (рис. 12), які цього дня, разом з іншими плодами, в кошиках несли святити до церкви [2, 404].

Рис. 11. Марка поштова «Свято Маковія». Худ. В. Євтушенко. Україна, Київ, 2003 р. (ФІЛ–1881).

Рис. 12. Марка поштова «Свято Спаса». Худ. В. Євтушенко. Україна, Київ, 2003 р. (ФІЛ–1882).

Українські свята є важливою частиною нашої культури, вони являються носіями національного духа. З того великого розмаїття зображень друкованої продукції побутових та релігійних свят, яке поновлюється кожен рік в Україні, ми бачимо зацікавленість та шанування своїми давніми традиціями.

Джерела та література

1. Андрійчук О. Часопис розвитку духовної культури. Луцьк, 2001.
2. Воронай О. Звичай нашого народу. Етнографічний нарис. Київ, 2005.
3. Енциклопедія історії України. Т. 7. Київ, 2010.
4. Ковалевський О. Українські традиції. Харків, 2004
5. Скуратівський В. Свята українського народу. Київ, 1995
6. Якібчук Я. Осінь золота нам несе свята. Тернопіль, 2009.
7. История возникновения новогодней открытки [Електронний ресурс]. **Justlady.ru**. – Режим доступу: <http://Justlady.ru>articles-140988-istoria-novogodney-otkrytki> – Назва з екрана
8. Как появилась первая почтовая открытка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://surfingbird.ru/surf/fU7f0224e#.VvgQydnD6T8> – Назва з екрана